

Privilegier för Borås stad

Wij Gustaf Adolph medh Gudz nådhe Swerigis, Göthes och Wändes Kånungh, Storfurste till Finnland, Herttigh vthi Eestlandh och Careelen, Herre vthöfuer Ingermannelandh. Göre witterligit, att effter ded en deel wåre trogne vndersåther, vthi Tårppa sochn vthi Winhäredh i Wästergöthlandh, så och många andre vthi åmlliggiande Sochner och Häreder, hafwe igenom deres vthskickade, vthi underdånigheet lated Oss förnimme, huruledes de efter wår nådige wilie och gifne förslagh, sigh wele nedhsättia vthi Tårppa sochn, och der en stadh begynna att byggia; dher dhe af Oss, medh Stadz privilegier kunde benådde och försörgde blifwa. Så hafwe wij sådantt deres vpsåth, icke allenest Oss nådeligen latedh behagha: Vthan och, på ded att andre fleere, bådhe Handelssmän och Håndtwärcker, måtte wardha bewåghne, sigh der att nedhsättia och boendhes blifwa, att der framdeeles en Stadh af wardha kundhe; Derföre hafwe wij nu i förståne dem medh effterskrefne privilegia och frijheeter weled benådha.

Först, Effter dy, att störste deelen sinnade äre, att byggia wed Tårppa kyrckio efter der beqwemligest finnes Stådhen ath fundera, Så tillstå och bewilie wij Nådigest, att Staden wedh kyrckian vpå den Platzen sãm af wår och Sweriges Rijkis tro Man, Rådth och Landzhöfdinge vthi Westergöthlandh Oss elskeligh Edhele och Wåbyrdigh, Nilss Stiärnsköldh till Hällekis och Bijby, der till är afstucken, blifua skall. Och befalle fördenskull dem sãm hws på samma platz der wedh kyrckian hafue, att de dem, när de af Befalningzmannen tillsagde blifue, vndanrymme, På dedh stadzsens bygning icke i någon måtto må förhindrat blifwa.

Sedhan, gifwe wij allom dhem, sãm sigh på förbe:te ställe, wele nedsättia och boendes bliffwa, macht och tillstånd, att de effter denne dagh Sweriges stadzlagh niutha och bruka måghe, dereffter Bårgemestere och Rådthmän wälie, Så och andre Embeter effter tarfwen tillsättia: Såsom och vthi alle förefallande saker effter Stadzlagh ransaka, döma och exequera; Handel och wandell sijn emellom, och medh andre Städer drijfwa dock wår publicerede Handlingz ordinantie vthi alla måtto oförkräncktt.

Till dedh Tridie. Efter de och framdeeles, såsãm vthi andre Städer brukeligit är, deres fälte Domar, Contracter, Fullmachtter, Pass och andre Certificatzer (när så behöfwes) måste medh Stadzsens Insigle bekräffte. Dereföre gifwe wij dem till Stadzsens märcke vthi deres Signet till att föhra, Twå vlle Saxser, den ene medh vdden nedh åth, och den andre medh vdden vpwändhe effter sãm afrijthningen vthwijsar. Wele och att deres stadh effter denne dagh skall Boeråås kalladh blifwa.

Till dedh Fierde, Hafwe wij och Nådigt efterlathed staden till vthrymme och Mulebete för halftridie Cronogårder, och sedhan Try skattehemman. Af hwilcke de Oss och Crono:n, när deres frijhetz åhr förlupne äre, åhrligen skåle vthgöre Een och Fyretije Rijkzdaler. Och effter een deel af forn:phne gårdar siälfågor och arfweiord äre: Deföre hafwe wij Jordäganden förbe:te gårdar afhandlat och nöijachttelighen wederlagt, På ded samme Jordh sedan ewärdeligen, vnder staden oklandrat blifwa må. Hwilcken förbe:tte laghenheet, icke skall, sãm mångestädz här vthi Rijked härtill skeedt är, till någre Personers privat nytto användas och häfdat blifwa, vtan till stadzsens gemene bästa och förkåfring. I så måtto, att de sãm wilia nyttia stadzsens vthmark och åghor, med fåbeete, wedhygge, åkers och ångz bruk, åhrligen gifwa för deres boskap, en wiss leego i Peningher. Så och accordere medh stadhen, åm ett wist at gifwa för annor bruk, efter sãm de nyttughe wara kunne. Hwilcked allt Stadzsens Förmän, med Menigheternes samtycke nu strakst skåle vthstädie, Och skall allt ded af sådant görs kamma menige staden till gaghn och godo, Således, Att Bargemestere och Rådth först

deraf löhnes, Och sedhan stadzsens allmänne hws, och bygninger bygges och wedh macht hålles: Hwad öffwer blifwer, skåle Bårgmestere och Rådth, såleedes användhe, att stadzens Capital derigenom må blifwa öckt, och förmehrat, och framdeles efter frijhetens förlåp, när staden någre vthskyller skal göra, först deraf tages, så långt ded will räckia. Och hwad såm fhelas, skall sedan Bårgerskaped, eftter hwars och ens förmågo påläggias. På hwilckedh sätt, den ene så wäl såm den andre lijsadh blifwer, och alle niuthe stadzens inkomst tillgodho. Bårgmestare och Rådth, skåle och wara förplichtade, Oss och wåre till deputerade, för stadzsens inkåmster, och huru de föreståndne äre, redho och räkenskap göra, när sådant af dhem kan fordradh blifwa.

Till det Femtte, Hafwe wij och nådigt vndt och eftterlated, att vthaf sakörerne, såm i staden kunne falla, skall staden halfpartten hafwa och behalla och dem såm be:t är till menigheternes nytto använda.

Till det Siette, skåle de hafwa macht, lijka såm andre köpstadmän, här vthi Rijked handla och wandla på andre städher i Rijked, medh så förord, att de sigh wår handlingz Ordinantia lijkmätigt förhålla.

Till det Siwende, Eftterlathe Wij dem och nådeligen att de vthi deres stadh, Twå frijmarcknader åhrligen hållå måghe, den Ene på nästföliande dagh efter Nyårsdaghen, Och den andre på Mariae Magdalenaes dagh såm är den 22 Julij. Hwilcke Marcknader ingen främmand eller vthlandsk, vthan allena Infödde Swenske, och inrijkes boende måge besöka.

Till dett Ottonde, Eftterlathe wij och dem såm boendes blifwe, att niutha Tålf åhrs frijheet, för all stadzsens tunga och beswär, Såsom och eliest för allt, såm vthi desse privilegia förmähles.

Till dedh Nijonde, Gifwe wij och staden till förbättringh, hwar Tijonde penningh af alt ded arf, i staden faller, och dervthur skall ärfwes och föhres Så att hwar någon vthåm staden bodde, den någod arf anttingen löst eller fast i staden tillfölle, och han sielf icke wille bo i staden, vthan på landet, och föhra lösören af staden, han skall både af löst och fast, gifwa såm förbe:t står, till staden hwar Tijonde penningh, Och ändå icke hafwa macht, att sälia någon annan, vthåm staden boende, antten hws Jordh eller Tåmpt, såm han i staden ärft hafuer, vthan staden löse och behålle dett eftter mätesmanna ordom.

Till ded Tijonde, så skall icke häller wara efterlathed, någon bårgare att hafwa flere Tåmptter åhn den han vpåbor, med mindre att han barn haf:r, såm bårgare i staden blifwa wele. År ded och så att någon dör, och ingen af åtten är såm Tåmpten will byggia och besittia: då skall den upbiudas staden, och lösas eftter mätesmanna ordom af hvem såm den begärar, och i staden burskap wunned hafuer. Will då ej häller staden lösa, ej häller arfwinger byggia, då äre Wij och staden arfwinger, Och de peninger såm derföre gifwes, lydhe halfpartten Oss till och halfpartten stadhen.

Till dedh Elloffte, Eftter och den Platz der stadhen funderat är ligger widh Soknakyrcckian. Derföre tillstå wij dem såm i stadhen boendes blifwe att de samma kyrckia, sampt medh Bönderne, så här eftter såm härtill nyttie och bruke, doch så, att de sampt medh Soknemännerne, hiälpe vppehålla, kyrckiones bygnigh och kyrkiohereden försörje.

Till dett Tålfte, Hafwe wij och nådeligen vndt och efterlated staden och dess inbyggjare, att de härefter skåle vara frije för allmänne skiutzfårder, åmläggningh och gästningh, doch medh ded beskeed, att de eftter lagh tilsättie visse gästgifware och Taberner, hwilcke skåle wara förplichtade att hyra och härbårgera de wåghfarandhe, försörja dem medh math och öl, skiutzhästar och wagnar, med all annan fordenskap, såm den wåghfarande kan behöfwa, doch för Penninger och skåligh bettalningh.

Till dett Trättonde, Effter och åffta ske pläggar, att månghe sättia sikh nedher i Städhera, och göra dheres Bårgare Edher, bruka och deres handell och Wandell, emädhan frijheeten wahrar, Och när den vthe är, dragha sedhan aff igen, till andre ortter. Derföre skall hwar och en såm bårgare wara will först och förre ähn han till någod Bårgerskap lathes och antagen warder, uthlåfwa, att han der will blifwa boendes, i alla sijne daghar, Hwar han ded icke göra will, vthan tillbiudher sikh, medhan han der handell och wandell drijwer, bårgare rätt göra och hålla ähn sedhan effter frijhetens åhrs förlåp, efter lagh, sex år qwarr sittia, då skall ded honom icke wara förwägradt. Och när han då sijn Bårgar Eedh will vpsäija, då skall han först hembiuda staden, eller någon besuthen bårgare, och ingen annan, hws eller grundh. Hwar ingen wore såm sådant köpa wille, då skall Stadhenn effter mätesmanna ordom, dedh till sig lösa, efftersåm vthi den 10 Punct förmähles, och Tridingen af han lösöre, i hws och gömo hans, skall wara förfallen vnder stadhen. Om mu eij innan stadz Rå eij finnes någon lösöre, vthan han hafuer dem hembligen vthur staden fördt och vndanstungedh: Hafwe då förgjordt vndher stadhen, hws och grundh, vthan någon wärdering, O hafwe då hwarcken han eller hans arfwingar någonsinn machtt deth att quälia.

Till dedh Fiorttonde, Efter wij och vele att ingen Embetzman, närmare ähn på Fyra mijlor stadhen, sitt Embethe skall idka och drifwa, Derföre wele wij, att alle sådanne sikh i stadhen skåla nedsättia, och bårgare blifwa, Finnes någon såm hermoth gör, Då skall Stadhen mächtigt wara honom, medh wår befallningzmans åtthielp fängzla låtha, och hwadh då för arbete hos honom finnes, såsom förbruted antagha, och ähn dertill bötha låtha.

Till dett Femttonde, Eftter wij synnerligen igenom denne stadz foundation dereffter hafwe trachtad och sökt, att wij måtte afskaffa de vthlöpare, såm härtill af almogen på landet, åm deres wahrors, vthi Linne och ylle wäf, Smijdhe och Tråkärel äre Crediterede blefne, och således härtill hafwe wared Städerna så wäl såm wår handelss Ordinantie till praejuditz och förfångh. Derföre stadge wij nu hermedh åm förbe:tte vthlöpare således; Att ingen af dem effter dessa privilegiers dato må eller skall hafwa låf eller tillstånd till sådant ytermehara vthlöp kringh åm Rijked, vthan skåle sikh i stadhen nedsättia och dersammestådes burskap winna. War dher eliets någon af sådanne vthlöpare beträden, och stadhen deröfuer kamma kan; då skall allt ded han haf:r att medfara, lijkasåm förbrutedh, till stadzens gemene bästa wara förfalledh.

Till dedh Sexttonde, Så wele wij medh desse wåre Kånungzlige privilegier tagha och anamma förbe:tte stadz inbyggjare alle, medh hustrur och barn, godz och ägodeeler, rörlige och orörlige, innan stadz och vthåm vthi wårt Kånungzlige hägn, fridh och försvar, för alles öfuerwåldh och orätt, särledes till Lagh och rätta.

Till det sidste, Wele wij alle förskreffne privilegia och frijheeter, Oss nu och alltijdh förbehållne hafwa, efter såm tijdherna, wårt wälbehagh och förbe:tte wåre vndersåters tarfwer och lägenheter kunne behöfwe och medgifwa, till att förandra, förbättra eller förminska.

Förbiude fördenskull hermedh alle, såm för wår skulldh, wele och skåle, göre och lathe: Särdeles wåre Stathållare, Cammarrådth och andra alle att dhe dhem, som sig i förbe:tte stadh wele nedsättia her emoth icke någod hinder eller mothståndh tillfoga vthan myked mehre, hand deruthöfwer hålle, att de wedh desse wåre gifne privilegia, måghe håldhne, och i alla måtto beskyddadhe, och förswaradhe blifwa. Dher sikh alle samptlighen och synnerligen hafwe att effterrätta.

Gifwed på Wårt Kånungzlige Slått Ståckholm dhenn 25 Majj. Åhr, 1622.

GUSTAVUS ADOLPHUS
(Sigill)